

Broj: 01-892/21
Podgorica, 26.07.2022.godine
JJ/JJ

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14) postupajući po pritužbi roditelja djece sa smetnjama u razvoju i njihovog ostarivanja prava na dječiji dodatak i ličnu invalidninu, dao je sledeće

MIŠLJENJE

I UVOD

1. U pritužbi se između ostalog navodi: da roditelji djece sa smetnjama u razvoju dobijaju pozive od strane Centra za socijalni rad u Podgorici, da im na osnovu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti prestaje pravo na dodatak za djecu koji su korisnici lične invalidnine ili dodatka za njegu i pomoć, uz obrazloženje da djeca nisu na redovnom školovanju; da je članom 43 Zakona definisano trajanje dodatka za djecu, stav 1. "Pravo na dodatak za djecu ostvaruje se do navršene 18. godine života, ako je dijete na redovnom školovanju"; da smatraju, da je ovo pogrešno tumačenje zakona od strane Centra za socijalni rad, koje je pokrenulo ovaj proces nakon odluke Vlade Crne Gore za povećanjem dodatka za djecu, čime bi se onemogućilo ostvarivanje prava djece sa smetnjama u razvoju koji ne idu u sistem redovnog školovanja zbog svojih razvojnih smetnji i nemogućnosti obrazovnog sistema da im omogući pohađanje redovnog školovanja. Takođe navode da je ukidanjem prava na osnovu pogrešnog tumačenja zakona, izvršena povreda materijalnog i činjeničnog stanja i da je od strane CSR koji donose ovakva rješenja, došlo do diskriminatornog odnosa kad su u pitanju djeca sa smetnjama u razvoju; da je tumačenje da korisnici lične invalidnine ili dodatka za njegu i pomoć nemaju pravo na dodatak za djecu ako nijesu u redovnom školovanju, potpuno pogrešno, jer ovo pravo djeca sa smetnjama u razvoju nijesu ostvarila na osnovu Zakona o obrazovanju i vaspitanju već na osnovu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, shodno članu 42 tačka 2 i 3; da mole za pravno tumačenje istog, ako je moguće u što kraćem vremenskom roku, da bi koliko je to moguće smanjili pravnu štetu koju trenutno čini CSR prema roditeljima i djeci sa smetnjama u razvoju; da naglašavaju da je jedan od roditelja bila pozvana na razgovor u CSR i kojoj su rekli da će se ukinuti pravo na naknadu dodatka za djecu za njeno dvanaestogodišnje dijete, na šta je ona odgovorila da će se žaliti na rešenje koje joj dostavi CSR; da Zaštitnika mole za pomoć.

II POSTUPANJE ZAŠTITNIKA

2. Povodom iznijetih navoda, Zaštitnik je pokrenuo ispitni postupak i zatražio izjašnjenja od Ministarstva finansija i socijalnog staranja Crne Gore, o radnjama i mjerama koje su preduzimali.
3. Zaštitniku je Ministarstvo finansija i socijalnog staranja Crne Gore dostavilo izjašnjenje u kojem se između ostalog navodi: da je Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama propisano članom 2 da je vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama djelatnost od javnog interesa; da član 4 propisuje da su djeca sa posebnim obrazovnim potrebama u smislu ovog zakona:

1) djeca sa smetnjama u razvoju-djeca sa tjelesnom, mentalnom i senzornom smetnjom i djeca sa kombinovanim smetnjama;

2) djeca sa teškoćama u razvoju - djeca sa poremećajima u ponašanju, teškim hroničnim oboljenjima; dugotrajno bolesna djeca koja imaju poteškoće u učenje i druge teškoće uzrokovane emocionalnim, socijalnim, jezičkim i kulturološkim preprekama. Vaspitanje i obrazovanje, odnosno rehabilitacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama je obavezna od momenta otkrivanja posebne obrazovne potreba djeteta. Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obezbjeđuje onaj stepen obrazovanja koji odgovara njihovom fizičkom i intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju." (Član 5)

Dalje navode da u vezi navedenih odredaba zakona, korisnici prava na dodatak za njegu i pomoć i prava na ličnu invalidninu, koji to pravo ostvaruju na osnovu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti su kategorija djece iz člana 4 stav 1 tačka 1 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama član 5 navedenog zakona na nedvosmislen način obavezuje, kako institucije u oblasti prosvjete tako i roditelji da je vaspitanje i obrazovanje, odnosno rehabilitacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama njihova obaveza.

Nadalje, u pririodu donošenja Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2013. godine, ukazano je da je vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama zakonska obaveza, u skladu sa Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, sa ciljem da se roditelji te djece stimulišu da upisuju djecu u odgovarajuće škole, a ne kao što je bilo u dosta slučajeva da djeca ostaju kući. S tim u vezi, u cilju dodatnog stimulansa roditelja, da obezbijede djeci koja koriste pravo na dodatak za njegu i pomoć i pravo na ličnu invalidninu i pravo na dodatak za djecu, uvedena je zakonska obaveza da ta kategorija djece, kao i druga djeca treba da dostave dokaz o redovnom pohađanju nastave.

Redovno pohađanje nastave centri za socijalni rad utvrđuju na osnovu potvrde nadležne školske institucije. Rješenje o razvrstavanju vezano za vaspitanje i obrazovanje za tu djecu donosi nadležna Komisija Ministarstva prosvjete i s tim u vezi, roditelj je u obavezi da postupi shodno rješenju Komisije. Međutim, postoje određene situacije, kada zbog zdravstvenog stanja, dijete nije u mogućnosti da pohađa nastavu ni u vidu inkluzivnog obrazovanja i u *tom smislu stav je Ministarstva da u tim slučajevima nema zakonske smetnje za ostvarivanje prava na dodatak za djecu*. Naime, to se pravo koristi pod uslovom da je u rješenju nadležne Komisije Ministarstva prosvjete navedeno, da dijete zbog zdravstvenog stanja nije u mogućnosti da se obrazuje, što bi bila objektivna okolnost i smatramo da u tom slučaju ne treba uskratiti pravo djetetu na dodatak na djecu i prilikom donošenja rješenja centar za socijalni rad o tome treba da da odgovarajuće obrazloženje. U suprotnom, ta djeca bi bila diskriminisana, jer se za ostvarivanje prava za dodatak za djecu dijete ne može uslovljavati sa pohađanjem škole, ukoliko to zdravstveno stanje ne dozvoljava, i objektivno se taj uslov ne može ispuniti. Imajući u vidu navedeno, smatraju da se član 43 stav 1 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ne može odnositi na djecu za koju je od strane nadležne Komisije Ministarstva prosvjete utvrđeno, da se ne mogu uključiti u obrazovni proces. S tim u vezi, ukoliko roditelj nije zadovoljan rješenjem centra za socijalni rad može podnijeti žalbu preko centra, Ministarstvu rada i socijalnog staranja koje će odlučiti po žalbi, u skladu sa utvrđenim činjeničnim stanjem.

4. Zaštitnik je zatražio i dobio dopunsko izjašnjenje od Ministarstva finansija i socijalnog staranja u kojem se navodi: da Ministarstvo nije obavijestilo i dalo neophodna uputstva Komisiji za usmjeravanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama i da nijesu o svemu navedenom upoznati nadležni centri za socijalni rad osim jedan centar putem rješenja donijetom u drugostepenom postupku, kao ni Inspekcija socijalne i dječje zaštite. Naime, Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama je drugostepena komisija koja je obrazovana od strane Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta. Prvostepene komisije za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama organizovane su na lokalnom nivou u svim opštinama Crne Gore.

U vezi sa tim, u svim rješenjima za razvrstavanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama, na nedvosmislen način, u skladu sa Zakonom o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama se utvrđuje sposobnost djece da se uključe u obrazovni proces, a takođe se konstatuje činjenica i u slučaju kad dijete zbog zdravstvenog stanja nije u mogućnosti da se uključi u obrazovni proces, tako da

je sa te strane obezbijeden pravno validan dokaz za utvrđivanje osnova za ostvarivanje prava na dodatak za djecu za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, tj. za djecu koja koriste pravo na dodatak za njegu i pomoć ili pravo na ličnu invalidninu.

Dalje se navodi da u proteklom periodu, vezano za ostvarivanje prava na dodatak za djecu za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama za dijete koje zbog zdravstvenog stanja nije u mogućnosti da se uključi u obrazovni proces *podnijeta je samo jedna žalba na rješenje JU Centra za socijalni rad za opštinu Bar i Ulcinj*, koja je riješena u drugostepenom postupku, u skladu sa sadržajem obavještenja koje vam je dostavljeno 09.02.2022.godine, broj:25-430/22-3126/1. U tom predmetu u spisima predmeta je priloženo rješenje nadležne Komisije za razvrstavanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u kojem je decidno navedeno da dijete nije u mogućnosti zbog zdravstvenog stanja da se uključi u bilo koji vid obrazovanja.

Takođe, od strane centara za socijalni rad, kao ni i od strane Inspekcije socijalne i dječje zaštite u Direktoratu za socijalno staranje i dječju zaštitu *nije evidentirana ni jedna inicijativa ili zahtjev za davanje mišljenja* za primjenu člana 43 stav 1 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Smatraju, da navedene institucije nijesu nadležne da po svom nahođenju daju mišljenja i zauzimaju stavove ukoliko se radi o spornim odredbama zakona koji utiču na njihovu primjenu, već je potrebno da se u tim slučajevima obrate Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, koje je nadležno za davanje odgovarajućih mišljenja a takođe ima i nadzornu funkciju za primjenu zakona, u skladu sa članom 162 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Na kraju se ističe da imajući u vidu sadržaj obavještenja Zaštitnika, smatrajući ga kao preporuku, upoznaće nadležne za primjenu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje prava na dodatak za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, a radi se od djeci koja u skladu sa navedenim zakonom koriste pravo na dodatak za njegu i pomoć ili pravo na ličnu invalidninu.

III UTVRĐENE ČINJENICE

4. Na osnovu navoda iz pritužbe, izjašnjenja i dostavljene dokumentacije u ispitnom postupku je utvrđeno:

- da su pojedini roditelji djece sa smetnjama u razvoju, a koja su korisnici lične invalidnine ili dodatka za njegu i pomoć, isticali da dobijaju pozive od strane Centra za socijalni rad u Podgorici, da im na osnovu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti prestaje pravo na dodatak za djecu, uz obrazloženje da djeca nisu na redovnom školovanju;
- da je Ministarstvo finansija i socijalnog staranja stava da nema zakonske smetnje da djeca koja shodno rješenju Komisije za usmjeravanje nijesu u mogućnosti da pohađaju nastavu zbog zdravstvenog stanja, ostvaruju dječiji dodatak;
- da je u proteklom periodu tom ministarstvu podnijeta samo jedna žalba u vezi ostvarivanja prava na dodatak za dijete koje ne može da pohađa nastavu.

IV RELEVANTNI PROPISI

5. Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br.1/2007 i 38/2013) propisano je:

Crna Gora jemči i štiti prava i slobode. Prava i slobode su nepovredivi.

Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih. (Član 6)

Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu. (Član 8)

Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda. (Član 19)

6. Konvencijom o pravima djeteta UN-a propisano je:

U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

Države-potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, preduzeće sve zakonske i upravne mjere. (Član 3. stav 1 i 2) Države-potpisnice će osigurati da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu o djeci i njihovu zaštitu pridržavaju standarda uspostavljenih od odgovarajućih vlasti, naročito u pogledu sigurnosti, zdravlja, u broju i prikladnosti njihovog osoblja kao i odgovarajućeg nadzora nad njima. (čl. 3)

7. Porodični zakon Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 1/2007 i "Sl. list CG", br. 53/2016 i 76/2020) propisuje:

Roditeljsko pravo može se produžiti i poslije punoljetstva djeteta ako ono zbog smetnji i teškoća u razvoju, invaliditeta ili iz drugih razloga nije sposobno da se samo stara o svojoj ličnosti, pravima i interesima.

(Član 92)

Odluku o produženju roditeljskog prava donosi sud u vanparničnom postupku na predlog roditelja ili organa starateljstva.

Predlog za produženje roditeljskog prava podnosi se prije punoljetstva djeteta, ali sud može produžiti roditeljsko pravo i u slučaju kad predlog nije blagovremeno podniet, ako su u vrijeme nastupanja punoljetstva postojali razlozi za produženje roditeljskog prava.

U odluci o produženju roditeljskog prava sud će odrediti da li je lice nad kojim je produženo roditeljsko pravo izjednačeno sa djetetom. (Član 93)

Kad prestanu razlozi zbog kojih je produženo roditeljsko pravo nad punoljetnim licem sud će, na predlog tog lica, roditelja ili organa starateljstva, donijeti odluku o prestanku produženog roditeljskog prava.

(Član 94)

Prilikom ocjenjivanja potreba izdržavanog lica sud uzima u obzir njegovo imovno stanje, stepen sposobnosti za rad, mogućnosti za zaposlenje, zdravstveno stanje i druge okolnosti od kojih zavisi odluka o izdržavanju.

Kad se izdržavanje traži za dijete sud uzima u obzir i uzrast djeteta, kao i potrebu za njegovo obrazovanje. Prilikom ocjenjivanja mogućnosti lica koje je dužno da daje izdržavanje sud će uzeti u obzir sva njegova primanja i stvarne mogućnosti da stiče zaradu, kao i njegove sopstvene potrebe i zakonske obaveze izdržavanja. (Član 273)

8. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 27/13, 01/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 01/17, 31/17, 42/17, 50/17) propisuje:

Prava iz socijalne i dječje zaštite i obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite ostvaruju se pod uslovima i na način propisan ovim zakonom. (Član 1)

Socijalna i dječja zaštita je djelatnost kojom se obezbjeđuju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku. (Član 2)

Socijalna i dječja zaštita ima za cilj unaprjeđenje kvaliteta života i osnaživanje za samostalan i produktivan život pojedinca i porodice.

U ostvarivanju ciljeva socijalne i dječje zaštite, posebno se štite:

1) dijete:

- bez roditeljskog staranja;
- čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara;
- sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- sa problemima u ponašanju;
- koje zloupotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva;
- koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva;
- žrtva trgovine ljudima;
- kojem roditelji nijesu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava;
- koje se zatekne van mjesta prebivališta bez nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja;
- trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;

- kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite. (Član 4)

Pravo na ličnu invalidninu može ostvariti lice iz stava 1 ovog člana pod uslovom da nije korisnik prava na dodatak za njegu i pomoć u skladu sa ovim zakonom i drugim zakonima (Član 32)

Pravo na dodatak za njegu i pomoć ima lice kome je zbog tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili senzornih oštećenja ili promjena u zdravstvenom stanju neophodna njega i pomoć da bi imalo obezbijeđen pristup zadovoljavanju potreba.

Pravo na dodatak za njegu i pomoć može ostvariti lice iz stava 1 ovog člana pod uslovom da ovo pravo nije ostvarilo u skladu sa drugim zakonima i da nije korisnik prava na ličnu invalidninu u skladu sa ovim zakonom. (Član 33)

Pravo na dodatak za djecu može ostvariti dijete:

- 1) korisnik materijalnog obezbjeđenja;
- 2) korisnik dodatka za njegu i pomoć;
- 3) korisnik lične invalidnine;
- 4) bez roditeljskog staranja;
- 5) čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije.

Pravo na dodatak za djecu imaju troje djece u porodici.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, dodatak za djecu obezbjeđuje se i djeci koja su rođena kao dvojke, trojke i sl. nezavisno od broja djece utvrđenog u stavu 2 ovog člana.

Dijete iz stava 1 tač. 2, 3 i 4 ovog člana ostvaruje pravo na dodatak za djecu nezavisno od broja djece utvrđenog u stavu 2 ovog člana. (Član 42)

Pravo na dodatak za djecu ostvaruje se do navršene 18.godine života, ako je dijete na redovnom školovanju.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, pravo na dodatak za djecu ostvaruje dijete poslije navršene 18. godine života ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje.

Dijete korisnik materijalnog obezbjeđenja i dijete bez roditeljskog staranja, od 15 do navršene 18. godine života, koje nije na redovnom školovanju, ostvaruje pravo iz stava 1 ovog člana ako je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje.

Dijete iz člana 42 stav 1 tačka 5 ovog zakona ostvaruje pravo na dodatak za djecu od dana zasnivanja radnog odnosa roditelja, usvojioca, staraoca ili hranitelja najduže devet mjeseci, ako ispunjava uslove propisane ovim zakonom. (Član 43)

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši nadležni organ državne uprave. (Član 162)

Nadzor nad stručnim radom pružaoca usluge vrši nadležni organ državne uprave, u skladu sa ovim zakonom.

U nadzoru nad stručnim radom pružaoca usluge utvrđuje se da li su ispunjeni uslovi u odnosu na primjenu propisanih stručnih procedura i na korišćenje stručnih znanja i vještina tokom prijema, procjene, planiranja, pregleda

efekata realizovanih aktivnosti i završetka rada sa korisnikom, na osnovu uvida u dokumentaciju i uvida u procespružanja i efekata usluga.

Po završenom nadzoru nad stručnim radom pružaoca usluge sačinjava se izvještaj.

Bliže uslove i način vršenja nadzora nad stručnim radom pružaoca usluge propisuje nadležni organ državne uprave. (Član 163)

Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši organ uprave nadležan za poslove inspekcijskog nadzora. (Član 164)

9. Pravilnik o bližim uslovima za ostvarivanje osnovnih materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite propisuje:

Uz zahtjev za ostvarivanje prava na dodatak za djecu prilaže se: dokaz o prebivalištu roditelja, staraoca i hranitelja ili lica kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje; rješenje o pravu na materijalno obezbjeđenje ili rješenje o pravu na dodatak za njegu i pomoć ili rješenje o pravu na ličnu invalidninu ili za dijete bez roditeljskog staranja, odluka nadležnog organa; dokaz o radnom odnosu na osnovu sporazuma

o aktivaciji i rješenje o prestanku prava na materijalno obezbjeđenje; za dijete do navršene 18 godine života dokaz da je na redovnom školovanju; za dijete koje je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje; dijete od 15 do navršene 18 godine života, koje nije na redovnom školovanju, dokaz da je na evidenciji Zavoda. Dokaz o redovnom školovanju, dostavlja se do 1. oktobra tekuće godine, a dokaz da je na evidenciji Zavoda na početku svakog kvartala, za prethodni kvartal (Član 27)

10. Pravilnik o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena propisuje:

Medicinske indikacije za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu su:

1. Ekstrapiramidni sindromi i plegični sindromi:
 - 1) Parkinsonizam i drugi ekstrapiramidni sindromi i ataktički sindrom koji dovode do potpune zavisnosti od pomoći drugog lica, odnosno od zavisnosti od mehaničke ventilacije 100%;
 - 2) Kvadrilegija 100%;
 - 3) Triplegija 100%;
 - 4) Cerebralna paraliza sa tetraparezom /osoba nepokretna 100%.
2. Intelektualne teškoće i poremećaji iz autističnog spektra:
 - 1) Umjerene intelektualne teškoće (IQ od 35-49) 90%;
 - 2) Teže i teške intelektualne teškoće (IQ od 0-34) 100%;
 - 3) Poremećaji iz autističnog spektra 100%.
3. Oštećenje mišića i neuromuskularne bolesti koja dovode do potpune zavisnosti od pomoći drugog lica, odnosno od zavisnosti od mehaničke ventilacije 100%:
 - 1) Bolesti motornih neurona:
 - a) Amiotorična lateralna skleroza,
 - b) Spinalne amiotrofije,
 - c) Bulbospinalna amiotrofija Kennedy,
 - č) Postpolio sindrom;
 - 2) Bolesti perifernih nerava, periferne neuropatije:
 - a) Nasliedne periferne neuropatije,
 - b) Peronealna mišićna atrofija, M. Charcot Marie Tooth, hereditarna,
 - c) Senzomotorna neuropatija,
 - č) Neuropatija Dejerine-Sottas,
 - ć) Neuropatija Refsum,
 - d) Amiloidna neuropatija,
 - dž) Neuropatija kod akutne intermitentne porfirije,
 - đ) Familijarna paraliza pojedinih perifernih živaca zbog pritiska,
 - e) Postpolio sindrom;
 - 3) Stečene periferne neuropatije:
 - a) Postinfekcijski poliradikuloneuritis Guillain Barre Strohl,
 - b) Multifokalna motorička neuropatija s blokom provođenja,
 - c) Neuropatije kod plazmicitoma, kolagenoza, sarkoidoze,
 - č) Paraneoplastične periferne neuropatije,
 - ć) Dijabetska neuropatija,
 - d) Uremijska neuropatija,
 - dž) Alkoholna neuropatija,
 - đ) Toksične neuropatije,
 - e) Postinfekcijske neuropatije,
 - f) Posttraumatske neuropatije,
 - g) Kanalikularne neuropatije,
 - h) Kompresivne neuropatije;
 - 4) Bolesti neuromuskularne spojnice:
 - a) Nasliedni kongenitalni miastenični sindromi,

- b) Miastenija gravis,
- c) Lambert-Eaton miastenični sindrom,
- č) Botulizam;
- 5) Primarne bolesti mišića:
 - a) Mišićne distrofije:
 - Duchenne-ov oblik,
 - Beckerov oblik,
 - Pojasni oblik,
 - Facioskapulohumeralni oblik,
 - Emery-Dreifuss mišićna distrofija,
 - Distalni oblik mišićne distrofije,
 - Okulofaringealni oblik,
 - Miotonična distrofija,
 - b) Ostali oblici miopatija: Kongenitalne miopatije, Mitohondrijalne miopatije, Metaboličke miopatije, Endokrine miopatije, Toksične miopatije,
 - c) Sindrom hiperekscitabilnosti perifernih nerava-neuromiotonija,
 - č) Poremećaj funkcije jonskih kanala: Kongenitalna miotonija, Kongenitalna paramiotonija, Periodične paralize,
 - ć) Artrhogryposis multiplex congenita,
 - d) Upalne miopatije: Polymyositis, Dermatomyositis, Dermatoneuromyositis,
 - dž) Bolesti središnjeg nervnog sistema s neuromuskularnim manifestacijama: Stiff persons syndrome, Tetanus, Neuroleptični maligni sindrom, Spinocerebelarna ataksija, Hereditarna spastička paraplegija.
- 4. Gluvoslepoća:
 - gluvosljepoća (težina II, III, IV) 100%.
- 5. Hromosomske aberacije, urođene malformacije i rijetke bolesti:
 - 1) Sy Down 60%-100%;
 - 2) Sy Turner 50%-100%;
 - 3) Sy Prader Willy 60%-100%;
 - 4) Sy Angelman 60%-100%;
 - 5) Sy Dandy-Walker 60%-100%;
 - 6) Sy Charge 60%-100%;
 - 7) Sy Cornelia de Lange 60%-100%;
 - 8) Sy Ellis Van Creveld 60%-100%;
 - 9) Sindrom fragilnog X 60%-100%;
 - 10) Sy Joubert 60%-100%;
 - 11) Ostale hromosomske bolesti 60%-100%;
 - 12) Osteohondrodisplazije 100%;
 - 13) Osteogenesis imperfekta 100%;
 - 14) Epidermiolisis bullosa 100%.
- 6. Neoplazme:
 - Maligne neoplazme – inoperabilne, sa udaljenim metastazama, terminalne faze 100%.

10. Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 080/04, br. 45/10, 47/17, 145/21) propisuje:

Vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama (u daljem tekstu: djeca sa posebnim obrazovnim potrebama) i njihovo usmjeravanje u obrazovne programe obavlja se u skladu sa ovim zakonom. (Član 1)

Djeca sa posebnim obrazovnim potrebama, u smislu ovog zakona, su:

- 1) djeca sa smetnjama u razvoju - djeca sa tjelesnom, mentalnom i senzornom smetnjom i djeca sa kombinovanim smetnjama;

2) djeca sa teškoćama u razvoju - djeca sa poremećajima u ponašanju; teškim hroničnim oboljenjima; dugotrajno bolesna djeca i druga djeca koja imaju poteškoće u učenju i druge teškoće uzrokovane emocionalnim, socijalnim, jezičkim i kulturološkim preprekama. (Član 4)

Vaspitanje i obrazovanje, odnosno rehabilitacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama je obavezno od momenta otkrivanja posebne obrazovne potrebe djeteta.

Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obezbjeđuje onaj stepen obrazovanja koji odgovara njihovom fizičkom, intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju. (Član 5)

Postupak za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama pokreće se zahtjevom.

Zahtjev iz stava 1 ovog člana može da podnese: roditelj, ustanova primarne zdravstvene zaštite, vaspitno-obrazovna ustanova, centar za socijalni rad ili organ lokalne uprave nadležan za poslove prosvjete, uz obavještanje roditelja.

Zahtjev iz stava 1 ovog člana podnosi se nadležnom organu lokalne uprave. (Član 18)

Usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama vrši organ lokalne uprave nadležan za poslove prosvjete, na predlog komisije za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama (u daljem tekstu: komisija).

Komisiju imenuje organ lokalne uprave nadležan za poslove prosvjete, koju čine: pedijatar i ljekari odgovarajuće specijalnosti, psiholog, pedagog, defektolog odgovarajuće specijalnosti i socijalni radnik.

U radu komisije učestvuju roditelj i učitelj, odnosno vaspitač djeteta koje se usmjerava.

Komisija kao osnov za usmjeravanje, sa naglaskom na proces u kome se stiču i usvajaju vještine i znanja potrebna za svakodnevni život, cijeni djetetov nivo razvoja, potencijal za učenje i usvajanje standarda znanja, lična svojstva, prepreke i otežavajuće faktore sredine.

Uslove za rad komisije obezbjeđuje organ iz stava 1 ovog člana. (Član 19)

Komisija daje predlog o usmjeravanju na osnovu svoje procjene, razgovora sa roditeljima djeteta, kao i na osnovu pedagoške, edukacijsko-rehabilitacijske, psihološke i druge dokumentacije koje dobija od odgovarajućih ustanova.

Komisija je obavezna da, prije donošenja predloga o usmjeravanju, traži mišljenje vaspitno-obrazovne ustanove u koju će dijete sa posebnim obrazovnim potrebama biti usmjereno, kao i drugih nadležnih ustanova radi dobijanja neophodnih podataka o djetetu.

Predlogom o usmjeravanju određuje se program vaspitanja i obrazovanja u koji se dijete usmjerava, obim i način sprovođenja dodatne stručne pomoći, potreba za angažovanjem asistenta u nastavi, kadrovske, prostorne, materijalne i druge uslove koje škola ili resursni centar u koju će dijete biti uključeno mora obezbijediti.

Predlog Komisije sadrži i elemente na osnovu kojih se obezbjeđuju i druga prava djeteta koja se ostvaruju prema posebnim propisima, ako tim propisima nije drukčije određeno. (Član 20)

Na osnovu predloga Komisije, organ lokalne uprave nadležan za poslove prosvjete donosi rješenje o usmjeravanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama u odgovarajući obrazovni program.

Rješenje o usmjeravanju obavezno sadrži i rok koji ne smije biti duži od godine dana, u kojem je vaspitno-obrazovna ustanova dužna da prati postignuće i napredovanje djeteta radi provjere ispravnosti usmjeravanja, načina rada, dodatnih pomoći i podrške, realizacije ciljeva individualnog razvojno-obrazovnog programa. Član 21

Protiv rješenja organa lokalne uprave može se podnijeti žalba Ministarstvu prosvjete i nauke (u daljem tekstu: Ministarstvo), u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.

Ministarstvo, po prethodno pribavljenom mišljenju Ministarstva zdravlja, imenuje drugostepenu komisiju, koju čine: pedijatar i ljekari odgovarajuće specijalnosti, defektolog, psiholog, pedagog, socijalni radnik i učitelj, odnosno vaspitač.

Ministarstvo obezbjeđuje uslove za rad drugostepene komisije.

Ministarstvo, na osnovu mišljenja drugostepene komisije, donosi rješenje.

Rješenje Ministarstva iz stava 4 ovog člana je konačno.

Mišljenje drugostepene komisije nije potrebno kada je u pitanju žalba zbog povrede postupka. (Član 22)

U postupku usmjeravanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama primjenjuje se Zakon o opštem upravnom postupku, ako ovim zakonom nije drukčije određeno. (Član 23)

Način, uslovi i postupak za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisuje Ministarstvo, uz saglasnost Ministarstva zdravlja. (Član 24)

Dijete sa posebnim obrazovnim potrebama upisuje se u predškolsku ustanovu, odnosno školu ili resursni centar, u skladu sa rješenjem o usmjeravanju.

Broj djece u vaspitnoj grupi, odnosno odjeljenju utvrđuje se obrazovnim programom. (Član 25)

Komisija može, na predlog roditelja, da dijete sa posebnim obrazovnim potrebama usmjeri na sticanje predškolskog ili osnovnog vaspitanja i obrazovanja koje se organizuje kod kuće.

Roditelj je dužan da, u pisanoj formi, obavijesti predškolsku ustanovu, školu, odnosno resursni centar u koju je dijete upisano da organizuje obrazovanje kod kuće.

Predškolska ustanova i škola, odnosno resursni centar u koju je dijete upisano dužna je da prati razvoj i napredovanje djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama, kada je organizovano obrazovanje kod kuće, radi pružanja pomoći i savjeta djetetu sa posebnim obrazovnim potrebama, roditelju i učitelju, u skladu sa posebnim zakonom.

Predškolska ustanova i škola, odnosno resursni centar vodi evidenciju i dokumentaciju o obrazovanju djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama kod kuće i izdaje javne isprave. (Član 26)

Za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, koja se nalaze na dužem liječenju u zdravstvenoj ustanovi i koja nijesu u mogućnosti da redovno pohađaju vaspitno-obrazovni rad u predškolskoj ustanovi, školi, odnosno resursnom centru, obrazovno-vaspitni rad se organizuje u toj ustanovi.

Predškolska ustanova, škola, odnosno resursni centar organizuje vaspitno-obrazovni rad djece sa posebnim obrazovnim potrebama u zdravstvenoj ustanovi, vodi evidenciju i dokumentaciju o obrazovanju te djece i izdaje im javne isprave. (Član 27)

11.Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list CG” br. 42/11 i 32/14) propisano je:

Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, na načelima pravde i pravičnosti, preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlašćenja (u daljem tekstu: organi), kao i mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije. (Član 2)

Zaštitnik/ca nije ovlašćen/a da mijenja, ukida ili poništava akte organa.

Zaštitnik/ca ne može da zastupa stranke u postupku, niti da u njihovo ime ulaže pravna sredstva, osim u slučaju iz člana 27 stav 2 ovog zakona. (Član 22)

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.

Kad Zaštitnik/ca utvrdi da je došlo do povrede ljudskih prava i sloboda, mišljenje sadrži i preporuku o tome šta treba preduzeti da bi se povreda otklonila, kao i rok za njeno otklanjanje. (Član 41)

Starješina/ka, odnosno lice koje rukovodi organom na čiji rad se preporuka odnosi obavezan je da, u ostavljenom roku, dostavi izvještaj o preduzetim radnjama za izvršenje preporuke.

Ukoliko starješina/ka, odnosno lice koje rukovodi organom ne postupi po preporuci u određenom roku, Zaštitnik/ca može upoznati neposredno viši organ, podnijeti poseban izvještaj ili obavijestiti javnost. (Član 42)

O rezultatima ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca obavještava podnosioca/teljku pritužbe dostavljanjem mišljenja. (Član 43)

V ZAKLJUČNA OCJENA

11. Nakon sprovedenog ispitnog postupka Zaštitnik cijeni da nije došlo do povrede prava djece sa smetnjama u razvoju na ostvarivanje prava na dodatak za djecu, ali Zaštitnik ne spori pojedinačne situacije koje su se mogle pojaviti usled određenih nejasnoća u postupanju različitih organa.

Naime, pravo na dodatak za djecu može ostvariti dijete koje je korisnik dodatka za njegu i pomoć i korisnik lične invalidnine, a shodno Pravilniku o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena, da bi se ova prava mogla ostvariti dijete treba da ima medicinske indikacije - bolesti i povrede kod kojih period liječenja traje duže od šest mjeseci. Takođe, propisano je da se pravo na dodatak za djecu ostvaruje **ako je dijete na redovnom školovanju.**

Da bi dijete sa smetnjama u razvoju ostvarilo pravo na obrazovanje shodno Zakonu o obrazovanju i vaspitanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, mora se izvršiti usmjeravanje od strane nadležne Komisije, koju imenuje organ lokalne uprave nadležan za poslove prosvjete. Zaštitnik podsjeća da se, shodno Zakonu o obrazovanju i vaspitanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, dijete upisuje u predškolsku ustanovu odnosno školu i resursni centar u skladu sa rješenjem o usmjeravanju. Zaštitnik takođe, podsjeća da komisija može, na predlog roditelja, dijete sa posebnim obrazovnim potrebama usmjeriti na sticanje predškolskog ili osnovnog vaspitanja i obrazovanja koje se organizuje kod kuće, ili u zdravstvenoj ustanovi ukoliko se nalazi na dužem zdravstvenom liječenju.

U izjašnjenju Ministarstva nadležnog za poslove socijalnog staranja iznijet je stav da ukoliko postoje određene situacije – zbog zdravstvenog stanja dijete nije u mogućnosti da pohađa nastavu u vidu inkluzivnog obrazovanja, da u tim slučajevima nema zakonske smetnje za ostvarivanje prava na dodatak za djecu; da se to pravo koristi pod uslovom da je u rješenju nadležne komisije za usmjeravanje navedeno da dijete zbog zdravstvenog stanja nije u mogućnosti da se obrazuje u zdravstvenoj ustanovi, da je to objektivna okolnost i da u takvim situacijama djeci ne treba uskraćivati pravo na dodatak za djecu, a da prilikom donošenja rješenja centar za socijalni rad o tome treba da odgovarajuće obrazloženje. Ukoliko roditelj nije zadovoljan rješenjem centra za socijalni rad može podnijeti žalbu Ministarstvu rada i socijalnog staranja koje će odlučiti po žalbi, u skladu sa utvrđenim činjeničnim stanjem. U dopunskom izjašnjenju nadležno Ministarstvo nije sporilo činjenicu da o ovakvom njihovom stavu nijesu upoznati svi organi koji učestvuju u odlučivanju, pa je navelo da će nastojati da upozna nadležne o primjeni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje prava na dodatak za djecu sasmetnjama u razvoju, a koja su u skladu sa navedenim zakonom korisnici dodatka za njegu i pomoć i lične invalidnine.

Činjenica je da je u zaštiti djece sa smetnjama u razvoju uključen veći broj institucija koje su organizovane kako od strane različitih sektora tako i u odnosu na državni i lokalni nivo. U tom smislu Zaštitnik ukazuje na potrebu bolje međusektorske saradnje, te davanja jasnih uputstava o radu nadležnim organima, kako bi se obezbijedilo adekvatno informisanje roditelja - staratelja djece sa smetnjama u razvoju i kako bi ova djeca mogla da ostvaruju zakonom zagaratovana prava, jer nedovoljna komunikacija nadležnih organa i službi i nedovoljna neinformisanost roditelja mogu dovesti do neostvarivanja prava.

Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, pravo na dodatak za djecu ostvaruje se do navršene 18.godine života, ako je dijete na redovnom školovanju, a izuzetno ovo pravo može ostvarivati dijete poslije navršene 18. godine života ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje. Kada je u pitanju trajanje korišćenja navedenog prava Zaštitnik podsjeća na odredbe Porodičnog zakona koje se odnose na produženje roditeljskog prava kojim je definisano između ostalog, **da će odlukom o produženju roditeljskog prava sud odrediti da li je lice nad kojim je produženo roditeljsko pravo izjednačeno sa djetetom.** U tom smislu, a imajući u vidu da su u toku aktivnosti na izmjeni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, cijenimo važnim da ministarstvo nadležno za poslove socijalne i dječje zaštite razmotri mogućnost normiranja ostvarivanja prava na dodatak za djecu u skladu sa ovom zakonskom normom, a slična rješenja postoje u našem okruženju.

Imajući u vidu navedeno a u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore daje

PREPORUKU

Ministartsvu rada i socijalnog staranja Crne Gore:

- da sa drugim nadležnim državnim i lokalnim organima uspostavi međusektorsku saradnju koja bi proizvela jasna uputstva o postupanju u cilju ostvarivanja bolje zaštite djece sa smetnjama u razvoju;

- da prilikom izmjena Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti i odgovarajućih podzakonskih akata razmotri mogućnost normiranja ostvarivanja prava na dodatak za djecu sa smetnjama u razvoju sa posebnim osvrtom na trajanje ostvarivanja navedenog prava.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je dužno da po isteku roka od 30 dana od dana prijema ovog mišljenja, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o preduzetim radnjama i mjerama na izvršenju preporuka.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Snežana Mijušković

D-na:

- podnosiocu pritužbe xx
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja, ministru Admiru Adroviću, adresa: Rimski trg br.46
- a/a